

Dossier:

VRIJSTELLINGSBESLUIT DEFENSIE KERNENERGIEWET

In juli 1958 treedt het 'Radioactieve stoffenbesluit' van de Warenwet in werking. Hiermee wordt "de invoer, produktie, vervoer, verwerking en bewaring van radioactieve stoffen in Nederland" vergunningsplichtig en onder controle gesteld.

Nadat in 1963 al hoofdstuk II betreffende de Adviesinstanties in werking is getreden, treedt op 1 januari 1970 de hele Kernenergiewet (KeW) in werking. Onder de KeW vallen splijtstoffen, uranium- en thoriumhoudende ertsen, inrichtingen en (scheeps-)uitrustingen, radioactieve stoffen en ioniserende stralen uitzendende toestellen. Ter bescherming tegen gevaren voorziet de wet in het hanteren van een systeem van vergunningen en algemene voorschriften; met daarnaast een stelsel van registratie.

Vrijstellingsbesluit Defensie

Radioactieve stoffen bestemd voor militaire doeleinden vielen echter uitdrukkelijk niet onder het Radioactieve Stoffenbesluit uit 1958, daarvoor, wordt aangekondigd, komt terzijner tijd aparte wetgeving. Dat wordt geregeld in artikel 75 van de Kernenergiewet: het Vrijstellingsbesluit defensie Kernenergiewet. Artikel 75 verleent aan de Kroon de bevoegdheid om bij algemene maatregel van bestuur vrijstelling te verlenen of op verzoek ontheffing te verlenen van de vergunningplicht van artikel 15 en artikel 29 van de Kernenergiewet aan 'instellingen van wetenschap of in het belang van de landsverdediging'. Het gaat om zaken waarvan de minister van Defensie bepaald dat geheimhouding moet worden betracht en die dus niet openlijk in een vergunning kunnen worden vermeld, zoals het uitgangspunt is bij aan de Kernenergiewet gerelateerde vergunningprocedures. Indien niet-militaire personen betrokken zijn dient de minister in overleg te treden met zijn collega's van VROM, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In die gevallen is op basis van het Vrijstellingsbesluit defensie Kernenergiewet geen vergunning vereist, maar een interne defensievergunning of 'autorisatie'. Het betreft een vrijstelling van de vergunningplicht voor ertsen, radioactieve stoffen, splijtstoffen, inrichtingen, installaties en toestellen die bestemd zijn voor, of in gebruik zijn bij, de Nederlandse krijgsmacht of die van een bondgenoot (art. 2).

Hoewel het in de aard der dingen ligt dat bij geheimhouding onbekend is waar het om gaat, is het aannemelijk dat onder meer de volgende zaken onder het Vrijstellingsbesluit vallen: verarmd uranium (DU) in de bepantsering van Amerikaanse tanks, die op Nederlands grondgebied zijn gestationeerd of worden getransporteerd; vervoer of doorvoer van verarmd uranium munitie; kernwapens op de Vliegbasis Volkel, gestationeerd op dat deel van de basis dat is bepaald als Amerikaans grondgebied; vervoer van kernwapens over Nederlands grondgebied; schepen en onderzeeërs die de Nederlandse territoriale wateren passeren of Nederlandse havens aandoen met kernwapens of kernreactoren aanboord, etc..

Juristen leveren vaak kritiek op het Vrijstellingsbesluit. De meest fundamentele kritiek is dat het Vrijstellingsbesluit het oordeel "inzake de via voorschriften te beschermen belangen" overlaat aan de minister van Defensie. Dit staat op gespannen voet met artikel 75 van de Kernenergiewet waarin bepaald wordt dat de Kroon oordeelt over de aan een vrijstelling of ontheffing te verbinden voorschriften. Hierbij komt dat, gezien de geheimhoudingsbepalingen, inzicht in de vrijstellingspraktijk ontbreekt.

Betrokken uitvoerende organen

Binnen Defensie zijn twee organisaties verantwoordelijk voor de naleving van het Vrijstellingsbesluit Defensie Kernenergiewet. De ene heeft uitvoerende en de andere heeft toezichthoudende taken. De eerste, het Bureau Autorisatie en Registratie Kernenergiewet (BARK), is namens de minister van Defensie gemachtigd zelf interne vergunningen of autorisaties te verlenen voor het gebruik en vervoer van radioactieve stoffen binnen Defensie. De taak van de tweede organisatie, het Toezichtsorgaan Stralingshygiëne Defensie (TSD), is toezicht houden op alle gebruik van radioactieve stoffen en ioniserende stralen binnen de krijgsmachtdelen en op de veiligheid en gezondheid van het personeel dat ermee werkt. Ze verricht metingen bij dit personeel en biedt zo nodig hulp bij stralingsongevallen.

Zowel BARK als TSD werden in 1969 opgericht en maken tot 2005 deel uit van de Stralingsbeschermingsdienst Defensie (SBD). De SBD maakt deel uit van de directie Militair-Geneeskundig Beleid. Voordat BARK autorisaties verleent, wint het bureau advies in van de Commissie beoordeling aanvragen autorisatie, die bestaat uit militaire deskundigen op het gebied van stralingshygiëne. BARK maakt tevens gebruik van metingen die worden verricht door de TSD. Tot 1989 functioneert dit Toezichtsorgaan onder de naam Controleploeg Ioniserende Stralen. De TSD rapporteert aan de Inspecteur der militaire gezondheidszorg en sinds medio 1993 aan het hoofd van BARK, toen de Commissie beoordeling aanvragen autorisatie is vervangen door de Adviescommissie stralingshygiëne (ACS).

De SBD is gevestigd in Maartensdijk en valt sinds 1989 onder gezag van de Inspectie Militaire Gezondheidszorg (IMG). De IMG valt wat betreft haar functioneren rechtstreeks onder de Minister van Defensie. In 2005 is een reorganisatie in gang gezet die in 2008 moet zijn voltooid. Het jaarverslag van de Inspectie Militaire Gezondheidszorg (IMG) van 2005 meldt dat het stralingstoezicht duidelijker gescheiden moet worden van advisering, regulering en uitvoering. Daarbij wordt opgemerkt dat *“het toezichtelement zal worden losgemaakt uit de Stralingsbeschermingsdienst Defensie (SBD) en zal worden toegevoegd aan de IMG”*. Uit het jaarverslag van 2006 blijkt dat die scheiding van taken haar beslag begint te krijgen: *“[Er] is een scheiding aangebracht tussen de uitvoerende taken in het kader van de Kernenergiewet, o.a. in de vorm van autorisatieverlening en registratie enerzijds en de toezichthoudende taken anderzijds.”* Hoewel nog niet geformaliseerd, zo meldt het jaarverslag, is het voornemen om de toezichthoudende taak toe te delen aan de IMG. Het jaarverslag van 2007 verklaart: *“In het kader van een definitieve scheiding van toezicht en uitvoering is de toezichtstaak van de Stralingsbeschermingsdienst (SBD) overgedragen aan de IMG.”* De uitvoerende werkzaamheden van de SBD zijn ondergebracht bij het nieuw gevormde Coördinatiecentrum Expertise Militaire Gezondheidszorg (CEMG). Verder zijn er afspraken gemaakt om bij de herziening van de Ministeriële Publicatie (MP) 35-311 (Handleiding Stralingshygiëne) de voortaan rechtstreeks aan de IMG toebedeelde toezichtstaak in het kader van de Kernenergiewet in de voorschriften te vermelden. Ook zijn interdepartementaal afspraken gemaakt met andere betrokken inspecties van VROM, SZW, V&W en VWS over samenwerking en afbakening van werkerreinen. Door middel van een periodiek handhavingsoverleg moeten de gemaakte afspraken worden bewaakt en ingevuld.